

Jan Heijmans

# JAN HEIJMANS IN GESPREK MET RAFI FEUERSTEIN

In het voorjaar bezocht Rabbi Rafi Feuerstein de Katholieke Pabo Zwolle. Naast zijn theologische studie behaalde hij ook een mastertitel in de psychologie aan de Hebrew University in Jerusalem. Dr. Feuerstein is vice voorzitter van het International Center for the Enhancement of the Learning Potential. Dit centrum, gesticht door zijn inmiddels 90-jarige vader Reuven Feuerstein, is een internationaal onderwijs-, behandel- en onderzoekscentrum voor de Feuersteinmethode (zie kader). Een unieke kans om nader kennis te maken met deze bijzondere man en zijn denkbeelden.

Op mijn vraag hoe het wereldwijd is gesteld met het leraarsvak, komt Feuerstein met een opvallende uitspraak. “Strategisch gezien is de leraar een zwak persoon. Niet als mens, maar in de wijze waarop hij gediskwalificeerd wordt als professional. Het leraarsvak wordt langzaam maar zeker overspoeld met medische begrippen ADHD, ODD, dyscalculie, faalangst. Ieder probleem is uitgebreid gediagnosticeerd en heeft een passende naam gekregen. Een kind kan daar niets aan doen en het stickeren van stoornissen lost ook niets op. We mogen uitspraken als: “eens een dyslectisch kind, altijd een dyslectisch kind, eens autist, altijd autist of eens NLD, altijd NLD”, nooit accepteren. Onderwijs dient geen neuronen, onderwijs dient kinderen.”

Het belangrijkste principe uit de Feuersteinmethode is ons ‘aanpassingsvermogen’, onze neuro- plasticiteit; de aanname dat intelligentie altijd veranderbaar is ongeacht leeftijd, culturele achtergrond of ernst van de aandoening. Laten we in het onderwijs dus ophouden met steeds opnieuw (in semi-medische) taal te beschrijven in welke staat een deficiëntie zich aan ons openbaart en oplossingen zoeken die voorbij de neurowetenschappen gaan en beter passen bij het karakter van onderwijs’.

Dat brengt mij bij een tweede vraag: Wat vindt Feuerstein belangrijk om te leren aan nieuwe leraren?

“Een belangrijke opgave voor de opleidingen is om kinderen na te leren denken. We zijn nog teveel gericht op de uitkomsten in plaats van op het leerproces. In de opleiding leren we niet ‘hoe’ kinderen denken. In de klas wordt daar geen systematische aandacht aan besteed en dat is hard nodig. Hogere orde denkvaardigheden bereik je pas als de leercultuur systematisch aandacht besteed aan informatie verzamelen, impulsieve en tijdgebonden concepten, probleemstellingen, hypothesen, relaties leggen tussen verschillende soorten informatie (van data naar kennis), kunnen plannen, beargumenteerde besluitvorming, categoriseren, synthetiseren, integreren, etc. Als we dat toekomstige leraren niet leren, dan verliezen scholen een belangrijke maatschappelijke opdracht, namelijk om kinderen te leren om hun intellectuele intelligentie te laten groeien.”

Op mijn vraag waarom Feuerstein zo begaan is met onderwijs, vertelt hij mij een heel persoonlijke ervaring. “Ik ben vader van acht kinderen en heb inmiddels ook twee kleinkinderen. Mijn tweede zoon heeft een Down Syndroom. 23 jaar geleden zette dat mijn leven volledig op zijn kop. Het was een hele schokkende ervaring. Het kostte me ruim twee jaar om emotioneel de zaak weer op de rit te krijgen. De doorbraak kwam toen ik hem ging beschouwen als een ‘slim’ kind. Ik gebruikte elementen uit de theorie van mijn vader en startte met

‘mediated learning’. Ik duidde de stimuli voor mijn zoon en leerde hem wat een passende respons kon zijn. Na twee weken begon hij te spreken en hij leerde iedere dag meer. Als rabbi had ik oorspronkelijk hele andere dromen in mijn leven. Ik wilde theologie geven in het hoger onderwijs, maar door de ervaringen met mijn zoon zag ik dat mijn roeping in het speciaal onderwijs lag. Ik stelde mezelf de vraag waarom er zoveel normaal begaafde kinderen falen in het onderwijs? Daar ben ik onderzoek naar gaan doen met als hoogtepunt dat mijn zoon met het Syndroom van Down drie maanden geleden op een normale school voor voortgezet onderwijs is ingeschreven. Daar ben ik enorm trots op.”

Ik word even stil van dit verhaal. Na enkele ogenblikken vraag ik de rabbi hoe religie in zijn ogen onderwijs beïnvloedt of inspireert. Feuerstein stelt dat ieder mens een stukje spiritualiteit (het beeld van God) in zich meedraagt. Daarnaast is er het element van traditie en voorleven. Als ouders ‘mediëren’ we onze culturele waarden naar de volgende generatie. Door onze manier van denken vormen we onze kinderen.

Van 1940-1944 was Reuven Feuerstein verbonden aan een school voor emotioneel gestoorde kinderen in Boekarest. In 1944 wist hij aan de Duitse bezetting te ontkomen en naar Israël te vluchten. Na de oorlog kwam hij terug naar Europa om bij te dragen aan de opvang van de kinderen (veelal wezen) uit de concentratiekampen. Deze kinderen scoorden erg laag op IQ tests. Dat bracht hem tot de conclusie dat de IQ-testen geen goede instrumenten waren, omdat zij geen rekening hielden met de verschrikkelijke ervaringen, die de kinderen hadden meegemaakt. Naar zijn stellige overtuiging hadden deze kinderen meer mogelijkheden dan de tests aangaven. Met hulp van Jean Piaget en André Rey kreeg Feuerstein zicht op wat er werkelijk met de kinderen aan de hand was. Hij vond

“Onlangs consulteerde een zeer gelovige moeder met een autistisch kind me. Ze zag de handicap van haar kind als een straf van God. Ik heb haar gevraagd of ze van haar kind hield en haar gevraagd wat ze zou doen als haar kind hoge koorts zou hebben. Ze vertelde me dat ze hem dan medicijnen zou geven. Ik heb haar gezegd dat ze haar zoon kon helpen met enkele technieken die ik haar kon leren. Die mocht ze

hem niet onthouden. Dat is de wil van God. Ik moet met dit soort kinderen werken. Het is een innerlijke drijfveer om steeds nieuwe oplossingen te blijven bedenken. Dat daagt me uit en dat zijn de bijdragen die ik kan leveren aan een betere wereld en het levensgeluk van mensen.”

Ten slotte confronteer ik Feuerstein met een uitspraak uit een eerder gesprek. Daarin vertelde hij me dat je niet ‘hongerig’ kunt zijn in Nederland. Ik wil weten wat hij daarmee bedoelt en hoe we kinderen opnieuw ‘leer’hongerig kunnen maken. De observatie komt voort uit de vraag die Feuerstein zich enkele jaren geleden stelde: “Wat is de relatie tussen onderwijs en de alledaagse realiteit voor kinderen. De algemene opvatting is dat je een beter leven krijgt als leert. Van nature leren we vanuit het principe; wat helpt mij in mijn leven. In welvaartsstaten als Nederland hoeft je niet te vechten voor een beter leven. Waarom zou ik al die moeite doen? Krijg ik er een betere baan van? In welvaartsstaten is er geen directe relatie meer tussen school en het dagelijks leven. Dat moeten we herstellen. Zeker in deze tijd, waarin leren teveel ‘fun’ is geworden. Niets gaat vanzelf. Je moet moeite doen om

tekorten in het cognitief functioneren waardoor het leren in schoolse situaties belemmerd werd. Hij ontwikkelde voor de Feuersteinmethode, die inmiddels in meer dan 40 landen gebruikt wordt en tot op de dag van vandaag verder ontwikkeld wordt. De Feuersteinmethode is geen theorie maar een aanpak, die het beste uit verschillende disciplines combineert. Zij gaat uit van de aanname dat onze intelligentie geen vaststaand gegeven is en dat IQ-scores niet onze echte potentie weergeven. Ieder individu heeft een enorm potentieel om zijn of haar cognitieve vermogens te verbeteren, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond of ontwikkelingsachterstand.

iets te bereiken. Geen diploma zonder frustratie. Leer vooral leren, want de context waarin je leeft, bereidt je voor op het echte leven van morgen, waarin ook jij als ouder jouw kinderen moet voorleven.”